

הלכות לולב סימן תרנו

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק ו]

צריך להוסיף פקביל ההורסו.

10) וכתב בספר סדר היום (סדר חג הסוכות, סדר נטילת ארבעת המינים), שאף שמן הדין יוצא אם יוסיף עד שליש, מי"מ כשמוסיף עוד משת על מנת לקנות ארבעת המינים יותר מהודרים ומובחרים, בזה יוכר עבודת העבד הנאמן המדקדק בעבודת אדוניו ומשחרל לעשותה בשלמות וליפות אותה עבודה כדי למצוא חן בעיני אדוניו, וגם אדוני מכיר את לבבו הטוב ושמחת לבו בעשיית מצוותיו, ויוסיף לו שכר אחר נוסף על שכר המצוה עצמה מפני רצונו הטוב והפצו השלם בעבודתו.

[משניב ס"ק ז]

כמו לענין צדקה¹¹ וכו', שפ"א יצני ויצטרך לבריות¹².

11) והוכיח בספרו אהבת חסד (חיב פ"ט אות ד בהניה) מלשון הרמב"ם בפירושו המשניות (פאה פ"א מ"א) שכשיש עני לפניו חייב מעיקר הדין להוציא חומש, וכשאין עני לפניו זו רק למצוה מן המובחר, וכן ביאר את דברי הגר"א (באגרת עליון לתרופה), אכן, ברמב"ם (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ה) מבואר שגם כשיש עני לפניו חייב חומש הוא רק למצוה מן המובחר (והברכי יוסף (סי' רמט) הקשה שתורה מדבריו בפירושו המשניות דלעיל), ולכן מסקנת החפץ חיים, שאם ידו משנת חייב בחומש מעיקר הדין, ומירת חסידות אפילו יותר מחומש, וכשאין ידו משנת חייב חומש אינו אלא למצוה מן המובחר, ואסור לו לבזבז יותר מכן.

אכן, להחזיק תורה ולומדיה, כתב בספרו אהבת חסד (שם פ"ב ה"ד) שצריך לבזבז אף יותר מחומש, וראה שם שהאריך להוכיח כן מהמדרשים ומלשונות הראשונים.

12) ומי שהוא עשיר מופלג ואף אם יבזבז יותר מחומש אין חשש שיעני, כתב בספרו אהבת חסד (שם אות א) שמשמע שלא עליו היתה התקנה שאל יבזבז יותר מחומש, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ה סי' מג ס"ק ז') שכן מושמשת דברי השו"ע (יו"ד סי' רמט ס"א), שאם הוא עשיר גדול, שאף לאחר שיתן לעניים כל צורכם ישאר עדיין בעושרו, אין בו דין של שיעור חומש, אלא צריך לתת את כל צורך העניים אפילו כשהוא יותר מחומש, אך כתב שמדברי הרמב"ם משמע שאינו טובר כן.

[משניב ס"ק ח]

חיב להוציא על-קל-פנים¹³ עשור נקסיו לזה¹⁴ וכו', עד תקשו מןקסיו¹⁵.

13) והרוצה לקנות לולב ואתרוג מהודרים לעצמו ואחר רוצה לקנותם עבור חכם גדול הדור, כתב השי"י הכנסת הגדולה (הגהות ב"י סי' תרט) שיכול לקנותו לעצמו ואין צורך להניחו לגדול הדור, משום שבמה שצונו ה' אין הולקין בכד לרב, ויותר קרוב אצל עצמו לעשות המצוה שצונו הקב"ה. ולפי זה כתב הבכורי יעקב (סוף ס"ק טז) שהוא הדין באביו אין צריך לנהוג בכד בזה, שהרי אין חייב לכבד אביו משל עצמו אלא משל אביו, וכל שכן שאין לכבדו במצוה של הקב"ה. וכן הורה הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות ב וארהות הלכה הע' 4), שאחים שקנו כמה אתרוגים, אין עליהם חיוב מדין כיבוד אב לברור עבור אביהם את המהודר ביותר, שכיון שהמצוה מוטלת עליהם כמו על אביהם, הם קודמים.

14) ולקנות אתרוג ממצות מעשר כספים, דעת הרמ"א (יו"ד סי' רמט ס"א) שאם הפריש מצות מעשר, אין לעשות בהן שום מצוה ורק ליתנן לעניים, וכן כתב החיים וברכה (אות קעח). ובשו"ת קנה בשם (ח"א סי' קיג, ח"ג סי' פד) העלה שאם בתחילת התנהגותו

בהפרשת מעשר כספים התנה שיוכל ליתן לכל מצוה שתבוא לידו, רשאי לסמוך על זה ואפילו לכתחילה, והוכיח כן משר"ת חתם סופר (יו"ד סי' רלא), ודעת הגר"שז אויערבך (הלכות מעשר כספים פ"ד סי' ו) וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' פב), שכיון שדבר זה תלוי במחלוקת האחרונים, לכן רק אם הוא דחוק מאד ואינו יכול לשלם את האתרוג מכספו יכול להתנות וכ"ל. ואף אם מתחילה נהג ליתן מצות מעשר כספים לעניים, יכול להישאל על מנהגו, ושוב יקבל על עצמו ליתן מעשר כספים לעניים בתנאי שיוכל לקנות בכסף זה גם מצוות (בשעה שיהיה דחוק), ולגבי קיום הידור מצוה בכספי מעשר כספים, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א.).

15) והחזו"א צידד (ארי"ח סי' קמט ס"ק ג) שחייב כל אדם להפריש לצורך המצוות חומש מנכסיו, ואם לא הפריש חומש ואכל כל מה שהרויח, כשתבוא אחר כך מצוה ליתן, היהו חייב להוציא על המצוה את הסכום שהיה חייב להפריש [הבאנו דבריו בביה"ל ד"ה אפילו], ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' סד) תמה על דברי החזו"א, שהיכן מצינו חיוב להפריש חומש מנכסיו בתחילה שיהיה שמור למצוות, ועוד, שיתכן שבשעה שהפריש את החומש הזה יש מצוות שיעדיין לא התחייב בהן כמצוות פדיון הבן או מצוות קרבן ראיה, ואם כן כלפי מצוות אלה כיצד חל השעבוד, והלוא היה לו רשות או להוציא את המעות, ודחק שם בביאור הענין, וכתב, שכנראה שגם החזו"א לא כתב כן אלא בדרך אפשר.

[משניב ס"ק ט]

נגד רצון השם יתקבץ¹⁶ וכו', בלא-תעשה אם יעבור¹⁷.

16) אכן, אם עושה מעשה בפועל המבטל מצות עשה' כמו 'לאו הבא מכלל עשה', כתב הפתחי תשובה (יו"ד סי' קנו ס"ק ד) בשם ספר משנת חכמים (ריש הלכות יסודי התורה) שבאופן זה צריך להוציא את כל ממונו קודם שיעבור.

17) ולעבור על 'לא תעשה' בישב ואל תעשה, וכטן שאנסוהו נכרים לעבור על איסור 'בל יראה' על ידי שישאיר חנוץ בביתו בפסח, צידד הפמ"ג (א"א סי' ח) שאינו מחויב לבזבז על זה את כל ממונו, וכן כתב בשו"ת חוות יאיר (סוף סי' קלט) לענין לאו של 'בל תלין', מאידך, כתב הרעקיא (יו"ד סי' קנו ס"ק א) בשם שו"ת הריב"ש (סי' שפז) שלעולם הולכים לחומרא וצריך לבזבז את כל ממונו בשביל לא לעבור על 'לא תעשה' בשום אופן.

[ביה"ל ד"ה יותר משליש]

דגם פנה צריך להוסיף עד שליש¹⁸.

18) ובמסקנת הביה"ל במחלוקת זו, ראה להלן ד"ה אפילו, ובמה שהבאנו שם מדבריו באהבת חסד.

[ביה"ל ד"ה יותר מחמש]

להוציא עשור נקסיו לזה¹⁹ וכו', דהון רב מסתבא דאין אנו תבין²⁰ וכו', לא נרע נפש ואפשר דיותר טנה²¹.

19) ואף מצות כתיבת ספר תורה, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' קסג ד"ה וברבר) שתליה במחלוקת הפוסקים לענין מצוה עוברת, האם אין צריך להוציא עליה הון רב אף שהוא פחות ממעשר, או שחייב להוציא עישור נכסיו, ומסקנתו שיש לסמוך על רוב הפוסקים שאינו מחוייב להוציא אף עישור נכסיו. וכתב שמתעם זה הרבה גדולי תורה ויראי ה' לא קיימו את המצוה של המשך במילואים עמוד 93

מילואים הלכות לולב סימן תרנה המשך מעמוד 254

מאידך, דעת הגרש"ז איננו רוצה שני כהלכתו פ"ב סי"ג, ושם בעמי (שמו) להתיר לבן חוץ לארץ לטלטל ערבה זו ולצאת בה ידי חובה, שכן שלבני ארץ ישראל מותר לתלוש ביום טוב שמי, אם כן אין הערבה נחשבת מוקצה, כיון שהיא עומדת להיתלש למצוה אף בו ביום לבני ארץ ישראל (ומה שכתב המוש"ב שהערבה מוקצה, היינו דוקא ביום טוב שני שבחוץ לארץ שאסור לקטוף בו ביום), ואין לחוש בזה משום גזירת פירת הנושרים, שאין זה אלא בפירות שאדם מתאווה להם ולהוט אחריהם (וכמבואר לעיל (סי' שכה ס"ק כב)), ובשעת"צ שם (סי' כז), מה שאין כן בערבה שכל הלהיטות היא רק למצוה, אין לחוש שגבא לתלוש. והוסיף הגרש"ז איננו רוצה שני שאפילו אם יש לו ערבה אחרת, אלא שהפך בערבה זו מפני יפיה וכדו', גם כן מותר ליטלה.

אכן, אם האורח יודע שישאר תלוש עברו ערבה מאילן שלא היה מוכן לכך, מכתב שאסור ליטלה משום 'מינוג דאיתקצאי' אבל מערבות הנתלשות כרגיל עבור כל אדם, נראה שגם אורחים מחוץ לארץ יכולים להחריף ערבה חדשה ללולב, אף שודאי נתלשה ביום טוב שני, וכן הורה הגר"ש אלישיב (יום טוב שני כהלכתו שם), והבאור דבריו בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' מה).

ושאר המינים שבלולב שנתלשו ביום טוב שני על ידי בן ארץ ישראל, דעת הגרש"ז איננו רוצה שני שאסורים בטלטול לבני חוץ לארץ, משום ששאר המינים אינם עומדים לתלושה כלל, כיון שהדרך לתלושם כבר מערב החג, ולכן הם מוקצה ואסורים בטלטול.

ולענין ערבה שנתלשה על ידי נכרים בשבת, והביאה למכירה

בהושענא רבה שחל ביום ראשון, ראה לקמן (סי' תרסד סי"א).

11) וכמו שכתב השו"ע לעיל (סי' שכה ס"ג), שפירות שנשרו מחאילין בשבת אסורים בו ביום.

12) וכן לגבי מקח וממכר, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לג) שאסור לקנות שופר או אחריו ביום טוב ממוכר אחרונים, משום שאסור לעבור על איסור הרבנן לצורך מצוה. וכן לגבי חמץ בפסח, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק ה) שאם מצא חמץ ביום טוב אסור לטלטלו, כיון שהוא מוקצה מחמת שאסור באכילה ובהנאה. וכן לגבי שופר, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקפו ס"יא) שאסור לעשות איסור הרבנן לצורך מצוה, ובמשני"ב שם (סי' פד) כתב שלכן אם נפל עליו גל אבנים, אסור לטלטל את האבנים כדי ליטלו. וכן אם צריך לתקן את השופר בחיתוך וכדו', אסור לתקנו, ואפילו בכלי שאין דרך האומנים לתקן בו שאיסורו הוא רק משום שבות. וראה עוד בביה"ל לעיל (סי' רסו סי"ג ד"ה אסור) שצ"ע לדברי הנרי"א שמתיר טלטול מוקצה לצורך מצוה, וראה מה שכתבנו שם.

13) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' תקיג ס"ק טז), שאם נתיר לו להשתמש בה ביום ראשון, נמצא שאחד הכין לחבירו, והרי קיימא לן שאין שבת מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת.

[שעה"צ ס"ק טז]

דע, דאם קל יזכיר ראשון ק"מ א"י.

14) והעיר הכף החיים (סי' יג), שלפי החשבון שלנו לא יתכן שיחול יום טוב ראשון של סוכות ביום ראשון, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תכב טע"פ"ב א"ב).

הלכות לולב סימן תרנו המשך מעמוד 256

כתיבת ספר תורה, משום שלא היו עשירים והיה זה הון רב עבורם. וראה עוד שם בפרטי הדינים בזה.

20) וביאור הדבר שאף שחייב אדם בקיום מצוות עשה ואף על פי כן באם יצטרך להוציא יותר מחומש מנכסיו נפטר מהמצוה, כתב בשו"ת אגרות משה (ירד ח"א סי' קמה ד"ה והנה) שיש לדון האם הוא משום שהון גדול כזה מחשיבו כאנוס לענין מצוות עשה, או משום שלא חייבה אותו התורה לקיים מצוה כשצריך להוציא יותר מחומש מנכסיו. וראה שם מה שכתב נפק"מ בזה.

21) אכן, החפץ חיים באהבת חסד (הבאור דבריו לעיל (סי' ט) יושב את דבריו רבנו ירחם על פי דבריו, שאף שצדקה לעניים נחשבת מצוה עוברת, אך מודבר שאין ידו משגת להוציא חומש ברווח, שבו מעיקר הדין החיוב לצדקה הוא רק מעשר, ולמצוה מן המובחר יכול לתת חומש. ביאור נוסף כתב הכסרי יעקב (סי' יא), שיתכן שכונת רבנו ירחם שצריך להוציא רק מעשר, היינו לשאר מצוות, שהרי צריך להוציא עוד מעשר והיינו חצי חומש למצוות צדקה. וכעין זה הביא השט"מ (בתובות ג, א) בשם הרב המעלי שנותנים כי מעשרות, האחר לצדקה והאחר לשאר מצוות (הביא החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ט ה"ג) שחומש למדים מהפסוק יעשר אעשרנו, היינו שני מעשרות אחד לצדקה ואחד לשאר מצוות.

[ביה"ל ד"ה אפול]

וכן לענין לצלות ללולב (22) וכו', קמי שאין לו רק קמ"ט קלעים (23) וכו', מסוגיא דקדושין ה"ל לא משמע הכ"ה.

22) שם נחלקו ר"י ורבנן במי שבכיסו רק חמשה סלעים, יש עליו שתי מצוות, או לפדות את בנו או לעלות להגל, מה עדיף. והקשה בביה"ל שהרי אינו חייב להוציא את כל ממנו בענין מצוה. וראה בהמשך שהבאנו את דברי החו"א מה שכתב ליישב בזה.

23) וביתר ביאור כתב בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ב ה"ג) שלשון 'המכובד' משמע ש'מכובד' נכסי ביתו עובר זה, אבל מי שיש לו איזה מלאכה או עסק קבוע שמשחכר בו כדי מחייתו כל שבוע ויותר מעט, מותר לו לפזר היתר לצדקה. אף שהוא שולח יותר מחומש לפי ערך.

24) והחז"א (ארי"ח סי' קמט ס"ק ג) תירץ שפרוץ הדין שונה מכל המצוות, שכל המצוות אם מכר נכסיו ואין לו תפילין או ציצית ומזוזה וכדו' אינו מוציא מלקוחות, מה שאין כן בפדיון הדין נכסיו משועבדים שהוא מלוה הכתובה בתורה ומוציא מלקוחות, ולכן אף שאין נכסיו מרובים צריך לתת את החמשה סלעים לכהן לפדות את בנו. וראה עוד בדבריו (שם) מה שתיירץ קושית הביה"ל, וכן מה שכתב לתירץ בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' מא), וראה בשו"ת שבת הלוי (ח"ד סי' סד) מה שהקשה על דברי החז"א.

הלכות לולב סימן תרנו תרנו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

זמן קל קמונו קדם שיעבור²⁵ וכו', אסורי תוך²⁶.

25) אכן, באופן שהתורה התירה לעבור על הלא תעשה, כבהן שמותר לו להיטמא למת מצוה, וכן במקרה של פיקוח נפש, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ז ס"ק א) שאין כאן שום עבירה, ואין צורך כלל לחפש עצות ולהפסיד ממון כדי להימנע מזה, כיון שאין זו עבירה אלא מצוה, וראה שם עוד ביטור ופרטי הדברים.

26) והאם מחייב לתת את כל ממונו כדי להציל עצמו מלעבור על איסור דרבנן, הסתפק בזה הפמ"ג (א"א ס"ק ה). והפתחי תשובה (י"ד סי' קנו ס"ק ד) הביא את דברי החוות יאיר (סי' קפג), שגם כדי שלא לעבור על לאו דרבנן צריך לתת כל ממונו. והביא בשם שו"ת הרדב"ז (ח"א סי' קמה) שהטעם הוא כיון שעובר על לאו של לא תסור, וכן כתב בביתור הגר"א (י"ד שם ס"ק ד) שאפילו שבות דשבות אסור לעבור משום הפסד ממון, וכן כתב בחפץ חיים (הל' רכילות כלל א, באר מים חיים סו"ס"ק יב), שאפילו לעבור על איסור דרבנן כתבו הפוסקים שהוא חייב לתת את כל אשר לו ולא לעבור. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' נז).

ולענין האם מחוייב לתת ממונו בשביל להימנע מלסייע לדבר עבירה, כגון רופא המסייע לדבר עבירה ואם ימנע יפסיד את עבודתו, דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (נשמת אברהם סי' תרנו ס"ק ב-ו) שהי"ב לעזוב את עבודתו על מנת להימנע מלסייע. אכן, במקום שהוא רק ספק אם על ידי סיועו יעברו עבירה, הורה הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (נשמת אברהם שם ס"ק ב-ג), שאינו חייב להפסיד את פרנסתו בשביל כך.

[ביה"ל ד"ה אפול]

פ"סימי נפא תקני דבנין²⁷ וכו', שישאל לו תפלין לקנין המצוות²⁸.

27) אמנם, להלן (סי' תרעא ס"ק ב, וביה"ל שם ד"ה אפול) ביאר שהטעם שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר בסותו ולוקח שמן להדליק, הוא משום פרסומי ניסא. וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' רסג ס"ב ד"ה אין לו) לענין נר שבת שרבנן החשיבו את נר שבת ונר הנוכה יותר מכל המצוות משום שלום בית ופרסומי ניסא נכתעם הדבר שמשום פרסום הנס החמירו לשאול על הפתחים יותר מכל המצוות, ראה בשו"ת אבני נזר (סי' תקא אות ג).

28) וכן כתב באהבת חסד (ח"ב פ"כ אות ג' בהערה) שאין צורך לחזר על הפתחים, אמנם, במחנה ישראל (פ"ה) כתב שמהנכון שיבקש עזרה מקרוביו ואוהביו שיקנו לו תפילין, מפני שבתפילין שאולות קשה לצאת ידי שמים, כי הקשר אינו עשוי עבורו כראוי. ומה שאינו חייב לחזר על הפתחים כדי לקנות תפילין וציצית, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' סד) שלא רק שאינו חייב לחזר על הפתחים כדי לאסוף מעות לקנותן, אלא אפילו אם על ידי שיתבטל ממלאכתו ועסקיו לצורך קיום וקניית המצוה, יצטרך אחר כך לחזר על הפתחים, הריהו פטור מעשייתן.

[ביה"ל ד"ה ועין]

זו תפלה שאינה עובדת²⁹ וכו', אם קנה אתרוג וקצץ נקב³⁰ וכו', הרי זה מקח טעות³¹ וכו', יש לומר דהוא הדין אחרונה³².

29) וכשיש לפניו מצוה עוברת דרבנן כגון לולב ביום טוב שני, ומצוה שאינה עוברת דאורייתא כפידיון הבן, כתב הבכורי יעקב (ס"ק טז) שהמצוה דאורייתא עדיפה, והוכיח כן מדברי הר"ן (שבת י, א מדפי הרי"ף) שכתב שמה שאמר שני הנזכה קודם לקידוש היום משום פרסומי ניסא, הוא כיון שגם הקידוש על היין הוא מדרבנן, הרי שאם היה דאורייתא לעולם דאורייתא עדיפה על דרבנן.

30) ומי שקנה אתרוג טול ויפה בדמים מרובים ובא אחר ופסלו, הביא הבאר היטב (ס"ק ד) שדעת הרי"מ מינין (שו"ת סי' קיג) שאין חייב לשלם לו רק אתרוג קטן לצאת בו ידי חובה [אך מה ששווה הגדול יותר מהקטן אחרי החג (ללא מעלת ההידור) צריך לשלם]. מאידך, דעת השו"ת חכם צבי (סי' קב) שצריך לשלם לו את דמי האתרוג שהזיק, וכתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שכל זה דוקא אם פסל את האתרוג במזיד, אך אם פסלו בשוגג אף לדעת החכם צבי יכול לפטור עצמו בדמי אתרוג פשוט. וראה שם עוד בענין החוטף אתרוג מחבירו ואומר לו לאחר החג הרי שלך לפניך.

31) וכן מי שקנה אתרוג על סמך שהוא כשר לברכה, ואחר כך נודע לו שהוא כשר רק לשאר הימים ופסול ליום הראשון והמוכר מורה בכך, כתב הארדהות חיים (ספינקא, סי' תרמט ס"א) שיכול הלוקח לחזור בו מהמכירה לגמרי והמוכר יצטרך להשיב את הדמים, כיון שזה מקח טעות, שהרי רצונו היה לקנות אתרוג הכשר אף ליום הראשון.

32) וסוחר הקונה אתרוגים לצורך מסחר ולא לצורך מצוה, כתב השרי חמד (מערכת ל כלל קמא אות כר ד"ה והעיקר) שפשוט שאין קונה במעות, והוסיף (שם ד"ה ואם) בשם שו"ת בית יצחק (אורח סי' קז אות ה), שאף אם היה רק קנין כסף באופן שהמוכר יכול לחזור בו, מ"מ כיון שעדיין חייב בימי שפרע, ממילא המוכר עצמו לא יכול לצאת בו ידי חובה שהיו מצוה הבאה בעבירה, ורק יכול למוכרו לאחרים.

סימן תרנז

[משנ"ב ס"ק א]

אף שהוא קבר שית¹ וכו', דהנחך אינו שונה בקל המצוות² וכו', ובבכורי יעקב הספים להקל³.

1) בגיל החינוך הכללי לכל המצוות הביא לעיל (סי' ע ס"ק ג, וסי' רטט ס"ק א) שהוא בן שש או בן שבע, אכן לעיל (סי' קכב ס"ק קכג) הביא שגיל החינוך הכללי הוא בן חמש כבן שש. ולענין סוכה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תרמ ט"ב) שהוא בן חמש כבן שש מפני שאו אינו צריך לאמו.

2) וכמבואר לעיל (סי' שמג ס"ק א) ששיעור החינוך במצוות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, ובכל דבר לפי ענינו, כגון הידוע מענין שבת, חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה, והידוע להתעטף בהלכה, חייב בציצית, וכן כל כיוצא בזה. בין במצוות עשה של תורה בין בשל דברי סופרים. אכן, בחינוך למצוות לא תעשה, כתב (שם) שהוא מומן שהתינוק מבין שלא לעשות דבר כשאומרים לו שהוא אסור, וראה עוד מה שכתבנו שם.

3) ראה בה"ע הבאה שהבאנו טעמו.

[משנ"ב ס"ק ב]

למענע לולב ד'יניו⁴.

4) ואף שאין הנענועים מעבדים בקיום המצוה, כתב הבכורי יעקב (ס"ק ג) שכל שהוא בגיל שעדיין אי אפשר לחנכו כסדר שתיקנו חכמים, לא תיקנו חינוך כלל, ואדרבא אם יחנכו ליטול בלי נענועים יאחי למסור⁵ בשיגדל, וכעין זה ביאר המחזיקי שדה (סוכה מב, ב) שאין מצוה לחנכו אלא באופן שיהיה עושה כן כשיגדל, שהרי עיקר החינוך הוא כדי שידע אחר כך לעשות את המצוות, וכדרך זו ביאר הגר"ז (ערכין ב, ב) שכיון שהנענועים הם חלק ממצוות לולב, לכן אף שאין הנענוע מעכב, אך לענין חינוך השיעור הוא שיהיה ראוי לקיים את המצוה בכל פרטיה. ומ"מ אף על פי המשך במילואים עמוד 94

הלכות לולב סימן תרנו תרנו

קצת באור הגולה

(י) *יתן כל (ו) ממונו קנים שיעבור (הרשב"א וראב"ד) * (וענין לקמן סוף סימן תרנח בהג"ה):

תרנו ובו סעיף א' אחד:

א (א) *קטן הידוע (ב) לנענע לולב קדונו, (ג) *אביו תיב (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) לקנות לו לולב *בדי א ישיבה ביה"ט לחנכו במצות:

שערי תשובה

(ה) לקנות עבדי. וענין ברי' בשם פ"י דהא שבוים שני שפיר הול
לחובי מלוב שאול, וע"ש שמספק אם מחוב בחיוב חסדן פשאר
מי סג דמי מרי דכבנו, וענין בחגיגה דף ג' בגמ' סוף כ"ה, ע"ש:

באר היטב

בי"ש נמי שפיר נדקקים איצ להוסיף שלישי, וקפ"ש דאפלו המצוה
עצמה איצ לקנות דהיל' לדידה כהון נב, וזלח ט' סנה' דר' נוסות
עב"ל, ועמ"א: (י) ממונו. משמע קצת בגמ' דף נו במעשה דברקמא
שפטר לעבד על ליה מפי אמת המלכות, ע"ש. ואם אין קדו אלא ה'
סלעים וצריך לפדות בנו ולקנות אתרוג יקנה אתרוג, וזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת, קדושין דף כט:
(ה) לקנות. וישל קטב ע"ז: ולי' הא קדוה שנינו חבב לולב ולא נאמר שם שצריך לקנות לו לולב, אלא לאחר שצא בו אביו ונתנו לבנו
לברך עליו, ע"ז שם. וישו' כתב: אם נדו משנת יקנה לבנו שצריך בשעה שהעבור אומרים הלל, ע"ש:

באור הלכה

ראיה מירושלמי שאין מחוב לחזר על הפסחים כדי לקנות חפצין וכדומה
שאיר מצות, ותלא קומא לן דעל גר' חננה דר' נוסות צריך לשאל על הפסחים
כדי לקנותם אף שהם רק מצוה דרבנן, וכל'שפן בענינו, ואפלו אם האמר
השוחם פרומי נסא תקנו רבנן כו"ל, מה יצוה בנה דקומא לן לשל' בסימן רטב
סעיף ב' דלג' שפ' שאל על הפסחים ולקום שפן ומדליק חמר, שעה בכלל
ענין שבת הוא, והלא ענין שבת הוא רק מצוה עשה מדברי קבלה, כמו שפ"ש
'וקראת לשבת עני', ותפלין ושופר וכהאי' פתא הוא הכל מצוה עשה של
הורה, וחפשי ומצאתי קשיא זו בספר מור וקציעה, ע"ז שם שפ"ש אר"י ונשאר
קשיא. ומה שהביא ראיה מירושלמי ה"ל, לקארה לאו ראיה היא
בשפ"ש על לשון הירושלמי דקאמר 'ועושה סנה ולולב ושופר ותפלין
וציצי'י, מאי לשון 'ועושה' דקאמר, הנה לו לומר צי'ושב בסנה ונטל לולב
ותוהע בשופר ולובש תפלין וציצי'י, ועל'כן נראה לעניית דמתי הירושלמי
אולי לשיטתו, דאימא שם בברכות פ"ק ס' הלכה ג' הנושה סנה לעצמו אומר
'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סנה', נכנס לישב בה אומר 'ברוך
אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסנה'; העושה לולב לעצמו אומר 'ברוך
אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות לולב', כשהוא נוטלו אומר 'על נטילת
לולב'; כשהוא לובש אומר 'על מצוה תפלין'; וכן חושב שם קותה וקמה
מצוה: הרי דסובר הירושלמי דצשת המצוה הוא מצוה בעי עצמו מדקברך
צליה (וענין במקלות דף מב צמור ב בחוקפות, דהירושלמי חולק בזה על
בגמרא שליט), ואינו יכול לפטר עצמו בשה שיקנה תפלין או סנה מסברו
במצותיו, [לה קאמר הירושלמי דענין זה לא חזיבו הוהוה לעשות בעצמו
הסנה וכן לקח קלף ולעשות קותה וקמהים ופרשיות כי אם קשיל לו, אכל אם

משנה ברורה

(י) *יתן כל ממונו קנים שיעבור. ואף היצטרף על-ידיה אחר
כה לחזר על הפסחים, לא נוכל להחרי' על-ידיה אסורי תורה.²⁶
ונה אפלו בלא מעשה גרודא, וכל'שפן אם טגע הדבר לתאבי
כריתות מס ושלום, כגון שאינו יכול להשיג איה משמרת
להרויח אם לא שמחציה לחלל השבת ולעשות בו מלאכה
כשאר פוצלים, אסור לו לשמש להם, ואף הנוגע זה למזונותיו
ולמזונות אנשי-ביתו אין לו להכריח נפשו צבורם:

א (א) קטן הידוע וכו'. הא (ב) אם אינו יודע, אף שהוא
כבר שית, אינו חבב לחנכו, דחנוף אינו שנה בכל המצוות
[פרי' מגדים פ"מ שפ"ח פ"ה]. ובאש"ל-אבן'הם צריך להפוך,
ובבבב' יצאק הסכים להקל: (ב) לנענע לולב קדונו. הנה,
(ג) מוליק ומביא מעלה ומוריד: (ג) אביו תיב וכו'.²⁷ ומצוה
חנוף הוא (ג) אפלו בשאר ימים שהם מדרבנן: (ד) לקנות לו
לולב וכו'. המתחש"ל פ"ב שאין צריך לקנות לו לולב בפני
עצמו,²⁸ פי לאחר שיצא בו אביו ונתנו לבנו לנענע בו ולברך
עליו,²⁹ וכן כחבו החוקפות בערכין (דף ב) דיוצא בשל' אביו, וכן
משמע בפ"טור. (ד) ויש אומרים דאם נדו משנה,³⁰ טוב יותר
שיקנה לו לולב כדי שיעשה הנענועים קדינו בשעת הלל עם
העבור, שעה טוב יותר משה שיקברך אחר-כך.³¹

אין לו לא חזיבו הוהוה בנה להור אחר עיני' לסקה וקלף להפלין וכהאי' נגא אלא קונה במעוהו תפלין וקוהה ששעו' אחרים, וכן בסנה וכל המצוה דהעשה
איה אלא הקשר, אכל עצם המצוה עשה ללבש תפלין וכן פתאי נגא בקיום שאר המצוות, מה לא שפ"רה הוהוה כלל, שהיה חוב המטל על גופו, ולא גרע
מפר של שבת גר' חננה דר' נוסות דמוכר כסותו כדי להשיגם, ואפלו אם המצי' לומר דאין תרין שיעצרוף לחזר על הפסחים להשיג מצוה לקנות תפלין, אכל על-
כל'פנים מהיב לחזר לחבש מישראל שישאל לו תפלין לקים המצוה עשה.²⁶ * יתן כל ממונו. ענין ביוה' דעה סימן רלב סעיף יב, דגבי שבועה מקרי אג"ס
ממון אנס, דאמרין אדעמא דכתי לא נדר [מ"א]: * וענין לקטן וכו'. פרוש, דעם איתא שמצוה לכל אהד לקנות אתרוג לעצמו, וכתב המגן אבן'הם: אם אין
בדו אלא ה' סלעים וצריך לפדות בנו ולקנת אתרוג, יקנה אתרוג, שו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת.²⁷ אכן אם יוכל לצאת באתרוג של אחר, אף שצוה
לקנות משלו מכל מקום פדיון קודם בנה [בכדרי יעקב]. אם קנה אתרוג ונמצא נרמב"ם³⁰ וכן לולב, כתב אלה רבה בשם שלטי'גבורים, אם יכול לתלות שהקבקים
נעשו בד' המוכר, הרי זה מקח טעות.³¹ ואם הדבר ספק, המוציא מהברו עליו הראיה. כתב הפרי' מגדים: לדעת ה'ש"אומרים בחשן'משפט (סימן קצט) דאם נתן
מצוה על זון למדוש קונה, דדיוהוה מצוה קונה והעמידו על דיוהוה בקצת מצוה, אכן פ"ן יש לומר דהוא תרין אתרוג.³² ושניהם אין יכולין לחזר בו:
* קטן הידוע וכו'. והינוקות שאין יודעין לברך נענוע את הלולב תיב [א"ר בשם מהר"ל]: * אביו תיב לקנות לו. ענין בטי"ז שיעשה פ"ן מי שביב'לתו,
כדי שגם פנו יוכל לברך בשעה שהעבור אומרים הלל וכו'. הנה הוא פרוש בן לטה טובה בעלמא, אכל פשיית המכרא שאמר 'קטן הידוע לנענע
תיב בלולב' הנה שלא בשעת הלל, ואפלו אינו יודע לקרות הלל כלל, פדאיתא פ"א ש פ"ק ג אות כו, ע"ז שם: * כדי לחנכו במצוות. ופשיט וצריך
שיהיו ארבעה מינין פשרין פ"ט פנדול.¹¹

שער הציון

(ה) וקא דבסימן תרנח סעיף ו' משמע שאפלו קטן שלא הגיע לעונת הפטווח מקורף על הלולב, הינו שלא מצד החיוב לחנכו, אלא אם יצוה לעשות
כן [ט"ו]: (ג) כגד'אברם בשם פוסקים, ואפלו אם אינו כפי מקש כנענועים, כבסימן תרנא פמ"א: (ג) פרי' מגדים, ובשערי'תשובה מסתפק בנה. וענין
בבבב' יצאק שמסכים עם הפרי' מגדים וקמה ראינו מהא דחרי, ע"ז שם: (ז) ט"ז:

